IMPACTUL PSIHOEMOȚIONAL AL EDUCAȚIEI MORAL-RELIGIOASE ÎN CADRUL FAMILIEI, ȘCOLII ȘI BISERICII

COJOCARU Aurelia,

Doctor în psihologie,
Decan Facultatea Psihologie și Asistența Socială,
Universitatea de Studii Europene din Moldova,
psiholog.abc@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7001-1907>

BRAȘOVEANU Rodion,

Student anul III, Facultatea de Psihologie și Asistență Socială,
Universitatea de Studii Europene din Moldova,
brasoveanuonufrie@gmail.com

REZUMAT

Persoana umană nu este o ființă statică, ea trebuie înțeleasă ca o ființă dinamică, în necontenită dezvoltare. Evoluția ei continuă privește atât structura psihologică (inteligență, caracter, emotivitate) și infrastructura biologică (sau corpul) cât și suprastructura socială (ori societatea). Sub unghi obiectual, ființa este atât cât se vede corpul.

Din punct de vedere sufletească însă, ființa nu se oprește nicidecum la frontiera trupului. Suntem nu numai noi, ci și familia în care ne-am născut, căsătoria pe care o întemeiem, meseria pe care o avem, clasa și națiunea din care facem parte etc. Lucrarea de față vizează dezvoltarea personalității din perspectiva familiei, școlii și Bisericii, ca factori fundamentali ai educației. Importanța unei astfel de teme constă în abordarea practică prin cercetarea fenomenului actual al educației din prisma factorilor amintiți. Interesul pentru această temă s-a născut din abordarea interdisciplinară psihologică și teologică. Cele două domenii de cercetare au în comun problematica ființei umane, una accentuând rolul social al acesteia, cealaltă subliniindu-i dimensiunea spirituală.

Cuvinte cheie: psihologie, spiritualitate, credință, dezvoltare.

PSYCHOEMOTIONAL IMPACT OF MORAL-RELIGIOUS EDUCATION IN THE FAMILY, SCHOOL AND CHURCH

COJOCARU Aurelia,

PhD in psychology,
Dean of Faculty of Psychology and Social Work,
University of European Studies in Moldova,
Psiholog.abc@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7001-1907>

BRAȘOVEANU Rodion,

III year student Psychology and Social Assistance Faculty,
University of European Studies in Moldova
brasoveanuonufrie@gmail.com

SUMMARY

The human person is not a static being, he must be understood as a dynamic being, in constant development. Its continuous evolution concerns both the psychological structure (intelligence, character, emotion) and biological infrastructure (or body) and the social superstructure (or society). From an objective angle, the being is as far as the body is seen.

From the point of view of the soul, however, the being never stops at the frontier of the body. It is not only us, but also the family in which we were born, the marriage we have established, the profession we have, the class and the nation we belong to, etc. The present paper aims at the development of the personality from the perspective of the family, the school and the Church, as fundamental factors of education. The importance of such a topic lies in the practical approach by researching the current phenomenon of education in terms of the factors mentioned. The interest for this topic was born from the interdisciplinary psychological and theological approach. The two fields of research have in common the issue of the human being, one emphasizing its social role, the other emphasizing its spiritual dimension.

Key words: psychology, spirituality, faith, development.

Educația este ceva eminent social, prin originile sale, ca și prin funcțiile sale și, prin urmare, pedagogia depinde de sociologie mai mult decât de orice altă știință.

Personalitatea umană se dezvoltă în mod necesar în continuarea unor premise pe care natura le fixează în codul genetic al individului. Educația are rolul de a stimula evoluția potențelor genetice, permițând realizarea naturii umane.

La nivelul speciei umane, educația este necesară și posibilă tocmai pentru că structurile genetice ale organismului uman obișnuit sunt nespecializate și prezintă o mare plasticitate.

Educația este o funcție eminent socială. Ea socializează, adică transformă un individ biologic asocial într-un membru al unei colectivități, asigurând interiorizarea comportamentelor „fixate” în calitate de comportamente normale, care se regăsesc, dacă nu la toți indivizii, cel puțin la majoritatea lor.

Educația constă într-un efort continuu orientat către a impune copilului moduri de a vedea, de a simți și de a acționa la care el n-ar fi ajuns în mod spontan. Aceasta înseamnă că educația se manifestă ca o veritabilă forță creatoare; „*ea nu se mărginește să dezvolte pe individ în sensul arătat de natură, făcând vizibile forțele ascunse care nu om decât să se manifeste. Societatea creează în om un cer nou. Grupul social e cel care educă, el e cel care se „reproduce” în fiecare persoană nouă* [3, p. 98].

Impactul societate - individ, în planul educației, e posibil întrucât colectivitatea acționând amplu, influențează și provoacă reacții la nivelul conștiinței individuale. Pornind de la acest raport, de la acest schimb prin care s-a realizat o unitate din punct de vedere social, educația sub unghi sociologic o privește ca o rezultantă a circulației valorilor, și care e posibil de realizat, având încredere în această acțiune. Acțiunea educativă o constituie valorile dominante și caracteristice ale grupului social, urmat de circulația acestora sub forma tradițiilor și a sporului de creație care se realizează permanent.

Pentru Eugeniu Sperantia „*etimologicește, a educa nu înseamnă a transforma, ci a conduce spre un țel pe o persoană care va ști apoi să meargă singură*”. El vede în educație un proces spiritual cu dimensiuni vaste, mai presus de practicile școlare și de concepțiile care îl motivează. Ajunge la constatarea plină de adevăr că: „*pentru viața socială complet pregătit nu e nimeni, căci fiecare poate greși într-o măsură, cel puțin în unele din acțiunile sociale. În schimb fiecare continuare a relațiilor sociale ne pregătește tot mai mult, constituind un proces de educație. Dar educația nu se realizează complet decât la un anumit nivel de instrucție, la o anumită etate și după ce au fost parcurse anumite stadii, colaborând mai mulți factori educativi*” [11, p. 70].

În această ipoteză educația are un caracter și mai pronunțat social, este o reflectare a unui „*eu colectiv*” nu numai ca moștenire a culturii ci și ca supunere la o „*presiune socială*” actuală, prezentă. Factorii educogeni îndeplinesc rolul de propagatori ai valorilor.

În cadrul psihologiei educației, un interes sporit trebuie acordat *problemei personalității*, observate în esența raporturilor sociale, a experienței de viață și a importanței interacțiunilor viitoare. Dinamica vieții sociale și dezvoltarea personalității sunt în devenire continuă. Astfel putem conchide că personalitatea este supusă permanent înrăuririi mediului social din care își extrage datele, la care se raportează și își etalează valoarea.

În problematica interpretării *raportului personalitate - mediu social*, sociologul Eugeniu Sperantia afirma că „*personalitatea unui om se modelează în decursul vieții prin relațiile sociale, împrumutând unii de la alții idei, expresii, preferințe, obiceiuri și, plantând toate aceste elemente pe terenul psihologic propriu, se construiește o sinteză originală, distinctă de firea oricui. Această sinteză personală supusă aprecierii poate reprezenta o valoare de un grad mai înalt sau mai modest*” [11, p. 71]. Prin intermediul educației se realizează, de la o generație la alta, transferul valorilor, cunoștințelor, normelor și modelelor de comportament social. Din această perspectivă, procesul educațional are un caracter predominant conservativ, în măsura în care el contribuie la perpetuarea unor valori definitorii și a unor modele culturale acceptate de societate.

În același timp, educația și instituțiile educaționale pot contribui la schimbarea socială. Prin producerea și difuzarea unor elemente de noutate științifică și tehnologică, prin pregătirea și promovarea unor structuri socio-profesionale noi, moderne (unele au un pronunțat caracter anticipativ) educația devine un element dinamic, de transformare și modernizare socială.

Personalitatea în context social. Cunoașterea și interpretarea condiției umane sub unghiul completitudinii ei de determinare se realizează atât dinspre persoană, cât și dinspre influența societății și culturii asupra ei. Biologia și psihologia persoanei abordează studiul dinspre individ, iar sociologia persoanei are în vedere influența societății asupra sa.

Psihologia personalității se ocupă de problema elaborării eului. Eul este considerat ca regiunea centrală, strict personală a vieții omului. Eul joacă un rol crucial în conștiință (un concept mai larg decât eul), în personalitate (un concept mai larg decât conștiința) și în organism (un concept mai larg decât personalitatea). Este un fel de nucleu al ființei care pare să comande întregul comportament și conștiința [1, p. 119].

Sub unghiul psihologiei persoanei, caracterul intențional al vieții psihice, în virtutea căruia proprietățile eului și ale actelor sale nu depind numai de Eu, ci și de mediul spre care actele se îndreaptă. Fiecare persoană are un statut social și cultural, cum spunea Rose, de aceea eul nu este numai o sinteză a inteligenței, emotivității și caracterului, ci și o sinteză a rolului social în familie, școală, profesie, națiune [9,p.17].

Trăsăturile de personalitate se definesc și capătă contur în contextul relațiilor sociale. Ceea ce numim trăsături de caracter și temperament - de exemplu, onestitatea, modestia, firea închisă sau deschisă, impulsivitatea etc. - se relevă ca fapte sau forme ale relațiilor interpersonale.

Luat în sine, izolat, individul nu posedă nici un privilegiu; privirea în oglindă nu-i oferă - fără raportarea la alții - imaginea de sine; aceasta din urmă nu este un dat imediat, ci o construcție. În absența contactelor sau relațiilor cu ceilalți nu s-ar ajunge la ideea de fire închisă ori deschisă, la impulsivitate sau calm, la onestitate sau la absența acesteia. Toate aceste însușiri rezultă din contactele cu alții și capătă un nume grație cadrului social, relațiilor cu ceilalți. Chiar și trăsăturile fizice - înălțime, greutate, înfățișare generală etc. - capătă semnificație prin raportare la alții, din comparația cu ceilalți. Putem conchide că personalitatea se formează grație complexului de relații sociale.[7,p.20]

În afară de învelișul sociologic de status și rol, în alternanța rolurilor pe care le îndeplinește în cursul vieții, persoana străbate o unitate și consistență internă.

Personalitatea este un „*centru de acțiune*” - subiect al cunoașterii și transformării realității, ființa conștientă care alege un drum de viață sau altul, fiind în același timp suport al înrăurilor externe, dar și agent al transformării.

Studierea persoanei în context social impune studiul modului în care sunt încorporate „*efectele*” de grup de către insul concret și a felului în care reacționează la ele.

Căutarea unei identități pozitive reprezintă un motiv semnificativ care animă pe fiecare individ. Pentru dobândirea acesteia, cercetările vorbesc de concilierea a două imperative: pe de o parte o cerință de apartenență la grup - pentru care operează un principiu de similitudine - și pe de altă parte, o exigență de distincție, de diferențiere față de altul, care pune accent pe căutarea și aprecierea diferenței [4, p.44].

Dozajul acestor doi poli depinde de formațiunea socială și de grupurile de apartenență. Scena vieții cotidiene a persoanei o formează grupul mic sau diada (formațiunea cea mai mică), în ipostaza familiei, a grupului de studii, a colectivului de muncă, a localității în care trăiește. Primul fapt empiric este cel al interacțiunii și comunicării dintre oameni - *fenomenul relațional*. Relațiile se înscriu și nu pot exista decât în perimetrul unui grup. Actul interpersonal și radiografia grupului mic au explicitat problematica psihologiei sociale.

Un *exemplu* care face obiectul *psihologiei sociale educaționale*: copilul își desfășoară, în școală, suita de activități și de manifestări într-un grup stabil - clasa de elevi - deci într-un context social, ceea ce înseamnă și un cadru socio-cultural. Din acest grup copilul își extrage

atitudini, valori, clișee etc. prin imitație, contagiune sau preluare conștientă. În fața aceleiași grup copilul răspunde la lecții, prestația lui este notată de profesor și are drept martor colectivul de elevi, care nu constituie deloc un public indiferent. Orice apreciere sau eveniment are ecou, se prelungește în reacții și comentarii spontane. Prețuirea sau ironia colectivului joacă un rol însemnat în formarea imaginii de sine, în selecționarea tiparelor de comportare proprii. Elevul se situează astfel într-o rețea completă de relații psihosociale - de comunicare reciprocă, de influență și autoritate, de simpatie, antipatie sau indiferență etc. Pe lângă nivelul individual (intrapsihic) de desfășurare a fenomenelor psihice, apare un palier de convergență, de integrare a conștiințelor individuale, adică un nivel de grup. Se pot ușor distinge în contextul dat relații psihologice interpersonale - afective, comunicative, de influență etc. - precum și fenomene psihologice care țin de grup: opinia colectivă, climatul psihosocial, clișee, tipare de conduită de grup etc. [4, p.45].

Psihologia socială a personalității are ca obiect de studiu atitudinile, opiniile, motivațiile, contactele și schimburile individuale în context social.

Grupul mic în care își desfășoară fiecare persoană viața se află ancorat, la rândul, într-o macrostructură socială. Aceasta îi împrumută norme, valori, vectori de dezvoltare pe termen mai lung. Distingem, așadar, macrostructura socială, apoi grupul mic sau mijlociu, la care adăugăm individul cu nișa proprie de dezvoltare, adică fâșia din ambianță peste care se suprapune biografia unei persoane. Dacă într-o formațiune socială grupul nu-și poate schimba locul, nu se poate suprima pe sine, în schimb individul poate trece dintr-un mediu în altul și chiar să modeleze într-o oarecare măsură ambianța sa socială. El începe prin a fi integrat unui mediu familial, continuă - în bună parte în paralel cu familia - cu unități educaționale dispuse într-o ierarhie și încheie printr-un traseu profesional. Nișa personală, la rândul ei, se înscrie într-un micro-mediu, care poartă caracteristicile unor formațiuni sociale mai largi (popor, grup de vârstă, sex, socioprofesional etc.)

Colectivul nu este o simplă copie redusă a societății, el este mai divers, mai variat decât formațiunea socială, ce rămâne cadrul în care se orânduiesc grupurile și personalitatea [7, p.20].

Nevoia omului de Dumnezeu. „Nu numai cu pâine va trăi omul ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu. Ne-ai făcut năzuitori spre Tine, Doamne, și neliniștit este sufletul meu până ce se va odihni întru Tine” (Fericitul Augustin).

Referatul biblic despre creație vorbește despre alcătuirea omului în chip special față de celelalte viețuitoare. Despre om, se spune că a fost făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Importanța acestei distincții (faptul că Dumnezeu a suflat în nările lui Adam suflare de viață), rezidă în faptul că, prin suflet, ființa omenească e „cineva” și nu doar „ceva”, așa cum sublinia Pr. Stăniloae. Implicațiile modului de a fi ca „cineva” vizează conștiința cu care este înzestrat omul și de asemenea libertatea acestuia.

Care ar putea fi scopul pentru care Dumnezeu l-a

creat pe om în acest mod?

Ținând cont de faptul că modul lui Dumnezeu de a ființa este iubirea, ca operă de comuniune, scopul nu este altul decât acela „de a realiza un dialog între persoanele create și Persoana Supremă”. Dacă, așa cum spun Părinții, Dumnezeu S-a făcut om, pentru ca omul să devină dumnezeu, posibilitatea comunicării nealterate a celor două elemente ale relației, vizează nemijlocit îndumnezeirea omului. De asemenea, dacă comunicarea nu este posibilă decât între doi subiecți asemănători, înțelegerea celui alt presupunând cel puțin o minimă experiență a lui, relația dintre Dumnezeu și om se traduce în sensul unui om care este un „alter ego”, dar creat, al lui Dumnezeu, așa cum spunea Pr. Stăniloae [10].

Relația dintre Dumnezeu și om mai presupune un element: lumea. Rolul omului, în concepția Sfinților Părinți, este acela „de a lega împreună ordinea spirituală cu cea naturală”.

Poziția atât de specială pe care o ocupă omul, atât în relație cu Dumnezeu cât și cu lumea, dă seama de o realitate absolută, ontologică a omului: tinderea lui spre Dumnezeu. Mai mult decât atât, spiritualitatea creștină traduce termenul de „chip” nu numai prin sufletul înțelegător, înrudit cu Dumnezeu, ci și prin „harul lui Dumnezeu, ca manifestare a relației Sale cu omul, care provoacă în om răspunsul său la actul întemeietor de relație a lui Dumnezeu” [10].

Caracteristici psiho-socio-religioase ale tinerilor. Impactul religiei asupra dezvoltării personale. Vasile Băncilă vorbea despre tinerețe ca vârsta cea mai metafizică, apogeul „instinctului metafizic”. Întregul periplu al marilor frământări e numit de același autor „epopeea metafizică”, iar dintre „fierberile” specifice acestei vârste, el amintește: „trăirea perspectivelor și întrebărilor metafizice, voluptatea infinitului, religiozitatea înaintea faptului existenței, surprinderea de a exista, chinul de a se lămurii, dilatarea funcției logice subliniind și perspectiva vizionară pe care tânărul o are asupra acestor trăiri, studierea lor mai aprofundată revenind vârstei adulte. Trecerea de la vârsta copilăriei la vârsta tinereții marchează un moment deosebit în viața omului. Modificarea fundamentală survenită vizează dobândirea conștiinței de sine și a libertății de cuget. Dacă până acum evenimentele exterioare erau interpretate potrivit concepțiilor celor din apropiere, acum intervine propria cugetare asupra lor. Convingerile nu se mai identifică la modul absolut cu ale celorlalți, ci sunt rezultatul propriilor reflecții [2, p.119].

Modificările de ordin fiziologic generează confuzie, irascibilitate, punerea sub semnul întrebării a tuturor lucrurilor. Fără un fundament solid al credinței și un îndrumător duhovnicesc în această perioadă, este foarte greu, dacă nu chiar imposibil ca tânărul să iasă teafăr. Zguduirea temeliiilor credinței în această perioadă nu este deloc întâmplătoare, întrucât așa cum sublinia Sf. Teofan Zăvorățul, este momentul când omul de bunăvoie trebuie să-și asume jugul credinței. Se poate spune că abia acum începe omul viața creștină, întrucât de acum începe să decurgă din viața și din lucrarea sa [10].

A vorbi despre tineri înseamnă aproape automat a vorbi despre exigențele lor, sensibilitatea și nevoia lor de cunoaștere.

Însă, deși schimbările majore de factură organică și psihică care au loc acum fac de nerecunoscut aceiași oameni, existența umană presupune un continuum, și în acest sens este de observat că înclinațiile metafizice se văd încă din copilărie. Blaga spre exemplu, care în copilărie a vrut să rupă cerul în doua spre a zări îngerii, va încerca mai apoi să se apropie de taine, fără însă a „strivi corola de minuni a lumii”.

Așezarea omului după tulburările tinereții depinde în mare măsură de pregătirea anterioară.

Un alt element caracteristic al tinerilor este voința puternică, elanul de nestăvilit, prin funcționarea la capacități maxime a acestor puteri. Legat de acest elen, am fi poate înclinați să credem că tinerii provocă Ortodoxia. Ideea că tinerii provoacă Ortodoxia face referire la o concepție limitată, unii considerând că tineri ridică ștacheta mai sus, conform cu pretențiile lor, ori aceștia nu consideră că ar avea credința resurse suficiente în acest sens. Dar viața nouă la care ne cheamă Hristos este de natură dumnezeiască, cu înaintări infinite în iubirea față de El.

Dar Pr. Constantin Necula ne avertizează că lucrurile stau tocmai invers, și că de fapt Ortodoxia îl provoacă pe tânăr. Cum se realizează acest lucru? Tocmai „prin standardele duhovnicești fără de care tânărul își pierde tinerețea, își pierde șansa de a binevesti ca fiind tânăr fără bătrânețe și având viață fără de moarte” [10].

Se poate spune despre tinerețe că este vârsta la care elementul definitoriu este reprezentat de receptare. Tânărul se descoperă ca un receptacul, gata a primi seva viețuirii adevărate. Vrea să cunoască dacă se poate tot, să fie la curent cu cele mai noi descoperiri ale lumii. Spiritul enciclopedic, modelul epocilor trecute, prinde viață în aspirațiile dintotdeauna ale tinerilor. În fond, dorința specifică este de unitate ca rezultat al „elanului logic dezinteresat corespunzător concepției că lumea e una oricât ar împărți-o științele și programele analitice”. Această nevoie imperioasă de a unifica totul la nivelul semnificațiilor este rodul unei percepții naturale, originare a omului, dezinteresate chiar, și dă seama de forța vitală extraordinară a tinereții.

Cu greu un om, și mai ales un tânăr va alege să-și investească puterile în ceva despre care știe că nu este adevărat. În tot ceea ce întreprinde în mod sincer, omul are nevoie să știe că acționează pentru adevăr. Problema apare atunci când omul ia drept adevăr minciuna. Ca și în celelalte ipostaze ale vieții, rod al firii care s-a sălbăticit o dată cu neascultarea protopărinților, crezând că face un act de libertate, în fond libertatea firii căzute de a-și împlini poftele, tânărul alegând să-și facă voia, alege în fond moartea [10].

Într-un anume fel, tinerii fac ascultare, însă de curentul vremurilor prezente, promovând mode trecătoare și în unele cazuri identificându-se chiar cu aceste mode. Diagnosticul pe care Părinții îl pun vremurilor de azi este nihilismul. Nu trebuie să se uite faptul că moda este după spiritul vremii, care la rândul său e sub stăpânirea duhurilor văzduhului, adică a îngerilor căzuți.

Așa cum bine sesiza Pr. Iustin Pârnu, după ani buni de ateism, tendința generală este de a căuta spiritualul, însă se cere dreaptă socoteală pentru că duhurile sunt de

mai multe feluri.

Imaginea tipică a tânărului vremurilor noastre surprinde privirea pierdută, cum o numea Pr Paisie Aghioritul, ca ochii unui peste mort. Dorinței lui puternice de a se împlini îi este răspuns cu praf, iar căutarea asiduă de consistență, determină oboseala.

Din păcate însă, nici știința care se presupune că studiază sufletul omului: psihologia, nu identifică complexul de aspecte pe care îl prezintă sufletul omului, și în special al tânărului. Important de subliniat este faptul că, cercetările mai recente nu mai fac distincția între adolescență și tinerețe.

Studiile de psihologia vârstelor surprind doar o parte a caracteristicilor: cariera și întemeierea unei familii. Întemeierea unei familii va fi analizată într-o secțiune specială.

În ceea ce privește cariera, generațiile actuale de tineri plutesc cumva în derivă, întrucât foarte puțini ajung să-ți descopere talentul. Cel mai adesea, seduși de modelele prezentate de mass-media, majoritatea aleg pentru viitorul lor o ocupație cât mai „bănoasă”, care să le asigure confort financiar. Nu contează că nu simte nici o atracție pentru domeniul respectiv, o dată intrat în sistem va căuta cu orice preț să se acomodeze. Cauzele acestui fenomen sunt multiple: lipsa pedagogilor în rândul profesorilor, timp insuficient petrecut de părinți pentru a-și cunoaște proprii copii, accent prea mare pe acumularea cunoștințelor teoretice fără relaționarea cu aspectele practice etc. Nu în ultimul rând, cauzele sunt și de natură religioasă: lipsa legăturii cu duhovnicul.

Foarte mulți tineri optează pentru mai multe facultăți, ceea ce implică stres, lipsa dedicării față de un domeniu și scăderea performanțelor. Alții, seduși de mirajul străinătății, își irosc cea mai frumoasă perioadă a vieții în goana nebună după bani, unii întorcându-se secătuiți de puteri și cu o mentalitate schimbată, de cel mai multe ori judecând totul în funcție de bani.

Cu toate acestea, sunt și tineri care aleg cale jertfelnică, alegând profesia care îi împlinește, slujind semenilor în țară deși salariile sunt mai mici. Astfel de cazuri sunt extrem de rar mediatizate, în față ieșind de cele mai multe ori tinerii delincvenți. Miza descoperirii talentului este contribuția fiecăruia la binele aproapelui, responsabilitatea față de semenii.

De ce este atât de importantă alegerea pe care tinerii o fac în tinerețe? Pentru că de cele mai multe ori, ea trasează o direcție generală de viață. În funcție de alegerea pe care o face își va trăi viața. Este adevărat că sunt cazuri de oameni care se schimbă și pe parcurs, însă este vorba despre excepții, în general concepția impropriată în tinerețe, ghidează ulterior viața.

Lipsa de experiență de viață și-a spus cuvântul în momentul în care dorințele tinerilor au căpătat concretețe. Același autor vorbește despre lozincile revoluționarilor: „totul și acum”, sau despre crezul lor: „îmi iau dorințele drept realitate pentru că sunt convins de realitatea dorințelor mele”. Cel puțin ultimele afirmații, i se poate opune răspunsul plin de înțelepciune al unui țaran român [2,7].

Pentru cei implicați în activitatea de educație, devine un imperativ cunoașterea percepțiilor, a trăirilor și a caracteristicilor educației în diferite etape psihogenetice,

pe de o parte, iar pe de altă parte, redescoperirea dimensiunii sacramentale a formării caracterului și personalității tânărului.

Viața presupune un permanent schimb cu mediul ambiant, ea fiind influențată de condițiile externe.

Stresul, nesiguranța socială, diminuarea simțului responsabilității conduc la o slăbire a caracterului, la tulburări de personalitate ale tinerilor.

Adolescența reprezintă o perioadă delicată și dificilă, în privința educației. Odată cu preadolescența și continuând până spre 20-21 de ani tinerii se orientează spre *făurirea unei cariere*, spre propriile lor împliniri spirituale, profesionale, sportive etc. Constatăm că tineretul crează, în condițiile inserției sociale, o reînnoire continuă de mentalități, această reînnoire producându-se ca o revărsare complementară de experiență socială, educațională, spirituală. Acum tânărul își pune întrebări legate de rostul vieții, de menirea lui; apar întrebări legate de existență, de existența lui Dumnezeu, de nemurire; în același timp tânărul ia hotărâri esențiale pentru viață

Din perspectiva intelectuală, unii adolescenți sunt apți ca și adulții să înțeleagă probleme de ordin social, religios, moral, dar sunt mai puțin stabili decât adulții în perioada adolescenței factorii implicați în dezvoltarea tânărului ar trebui să poarte dialoguri sincere, discret argumentate, respectând poziția interlocutorului.

Se impune ca adolescentul să fie invitat la o reflecție asupra lui însuși. Discursurile moraliste și criticiste (cu tentă ironică sau culpabilizatoare) nu duc la atingerea scopurilor propuse, *„formarea unui sistem de valori, convingeri și atitudini sănătoase nu poate fi realizat prin prelegeri moralizatoare”*. Tot în perioada adolescenței tânărul își formează o *responsabilitate socială*. Dar societatea poate să-l dezamăgească, ceea ce atrage după sine apatia, stări de angoasă, disconfortul psihic. Dintotdeauna angoasa a însoțit existența umană, totuși, la început de secol XXI constatăm că ea se manifestă sub forme multiple, cum ar fi incertitudinile economice și politice, lipsa reperelor etice, întrebări cu privire la viitor. Cultura modernă a deplasat sfera intereselor tânărului de la Dumnezeu și credință la rațiunea autonomă și știință care de multe ori îi influențează și îi fac să proclame o relativitate a valorilor. Observăm la adolescenți o adevărată ceartă cu autoritatea. Acest fapt se constată mai ales în cazurile în care autoritatea este impusă într-un mod nedelicat, necontrolat. Factorii educogeni, ar fi de preferat să-și impună autoritatea mai degrabă ca o formă de protecție și nu ca o formă de dirijare. Unii elevi nu refuză neapărat autoritatea părintelui/profesorului, ci mai degrabă refuză impunerea autorității într-un mod excesiv.

Perioada adolescenței este o perioadă hotărâtoare în centrarea individului spre credința religioasă. Acum e momentul când de obicei se pierde, se câștigă sau se capătă credința. Religia devine o formă de viață, a cărei expresie desăvârșită o constituie vocația. Dumnezeu încetând de a mai fi o reflectare a imaginii părintești, întruhidează atunci valoarea supremă în care se contopesc toate celelalte. Constatăm că uneori la adolescenți sentimentul religios tinde către unele forme de diminuare, chiar dacă înclinațiile lor metafizice cresc, acestea având mai mult o nuanță raționalistă. Comportamentul uman este subordonat de obicei

reglementărilor sociale, dar, cu toate acestea, cel puțin în timpul său liber omul acționează potrivit intereselor ce corespund orientării sentimentelor sale. Mediul social, bisericesc și cel familial au o influență hotărâtoare asupra apariției și evoluției sentimentelor religioase. Influența mediului social asupra tinerilor trebuie observat atent de către factorii educogeni. Societatea contemporană duce lipsă de modele. Biserica poate să ofere modele, ea ni-L prezintă pe **Hristos** în toată măreția **Sa**, apoi urmează șirul Apostolilor, Sfinților, Martirilor etc.[8,10].

În funcție de orientările religioase ale unei societăți sau colectivități se reglementează modul de manifestare a trăirilor afective. Determinismul social nu afectează numai exteriorizarea proceselor afective, ci și conținutul lor, o educație care face abstracție de valorile morale este o aberație. Relevanța factorului social face să apară deosebiri între aspirațiile dominante din diferite straturi sociale sau în funcție de caracterul societății (religioasă, secularizată, indiferentă față de trăirile religioase).

Societatea are o influență majoră în provocarea motivației și interesului pentru experimentarea sacralului. Opiniile celor din jur, familia, colegii, conducătorii trasează și modelează dorințele și aspirațiile noii generații.

Ne confruntăm azi din ce în ce mai mult cu așa numitul fenomen de contaminare psihologică. Aceasta se

referă la influența nedorită pe care mediul o are asupra oamenilor, la modul în care informațiile false sau irelevante îl influențează inconștient pe om, fără să dorească sau fără să poată controla această influență (modul în care se comportă, modul în care gândește și ia decizii, precum și propriile emoții) Este o realitate cvasinecunoscută că sentimentele superioare religioase au un rol esențial pentru progresul și moralitatea socială. Aceste sentimente dinamizează indivizii unei societăți, ele sunt definitorii atât pentru fericirea și mulțumirea personală, cât și pentru echilibrul psihic. De aceea, cercetătorii care s-au ocupat de probleme legate de echilibrul sufleteș al omului și de întemeierea unor societăți prospere au acordat o mare însemnătate formării sentimentelor morale și religioase.

Educația religioasă îi revine Bisericii, dar nici societatea nu trebuie să rămână străină de aceasta. Școala prin educația religioasă ajută în restaurarea integrității rațiunii, demnității și responsabilității tinerilor. Experiența religioasă îl face pe tânăr să înțeleagă și să acționeze mai conștient în societate, îl invită la reflecție; educația religioasă presupune prezența dimensiunii transcendente în viața și faptele de zi cu zi, pentru a transforma societatea într-o comunitate de oameni care să trăiască în comuniune și înțelegere unii cu alții.

Referințe bibliografice:

1. Allport, Gordon, (1991), Structura și dezvoltarea personalității, Editura Didactică și Pedagogică, București, p. 119.
2. Băncilă, Vasile, (1997), Filosofia vârstelor, Editura Anastasia, București, p. 119.
3. Durkheim, E., (1922), Educație și sociologie, trad. rom., București, Editura Didactică și Pedagogică, (1980), p. 69,
4. Golu, P., Psihologie socială, (1974), Editura Didactică și Pedagogică, București, p. 44.
5. Hobsbawm, Eric, (1994), Secolul extremelor, Editura Lider, București, p. 378
6. Întâmplarea este povestită de Dan Puric la conferința cu titlul: "Cine suntem?", ținută la Sibiu, mai 2008.
7. Mărgineanu, Nicolae, (1973), Condiția umană, aspectul ei bio-psiho-social și cultural, Editura Științifică, București, p. 20.
8. Necula, Constantin, pr., (2004), Tineretea ortodoxiei, Editura Agnos, Sibiu, p. 10.
9. Rose, Serafim, pr., (2005), Descoperirea lui Dumnezeu în inima omului, Editura Agapis, București, p.17.
10. sinaxis.wordpress., [online] Omul și Dumnezeu-omul, Sf. Popovici Iustin, Disponibil la: sinaxis.wordpress.com/2008/01/26/omul-si-dumnezeu-omul-iii/(vizitat 22.09.2021).
11. Sperantia, Eugeniu, (1933), Problemele sociologiei contemporane, București, p.132, apud. Tanco, Teodor, op. cit., p. 70.